

УДК 81.112.2'42

КОРОЛЬОВА Наталія

ORCID: 0000-0002-0093-7288

кандидат філологічних наук

доцент кафедри німецької філології

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

(м. Івано-Франківськ, Україна)

eiwissn@gmail.com

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КОМІЧНОГО У ГУМОРИСТИЧНИХ ФЕЙКОВИХ НОВИНАХ

Анотація. Процес глобалізації, стрімкий розвиток інтернет-комунікації та зростання її ролі у суспільному житті значною мірою вплинули на види та способи соціального спілкування. Наслідком цього став перехід від традиційних усних до письмово-усних форм комунікації (чати, форуми, соціальні мережі, блоги, інтернет-трансляції та ін.). Розвиток жанристики сьогодні не можна уявити без масмедійного простору, в якому формуються орієнтири, тренди та нові способи жанрової організації текстової передачі інформації у віртуальній сфері.

У статті розглядаються особливості створення та репрезентації комічного у гумористичних фейкових новинах, а також їх соціальний ефект. Аналізуються моделі інтерпретації подій на основі певних мовних та позамовних засобів, що слугують маркерами недостовірності інформації.

Вербальна репрезентація комічного в текстах гумористичних фейкових новин відбувається на усіх мовних рівнях за допомогою лексико-стилістичних та стилістико-синтаксичних засобів, що відображають взаємозв'язок форми та змісту.

Автор гумористичного тексту новин реалізовує водночас два суперечливі задуми: текст повинен бути у достатній мірі правдоподібним та сприйматися саме як повідомлення про новину; з іншого боку, потрібно натякнути читачеві, що

перед ним – пародія, а не виклад фактів. Тому тексти фейкових новин містять як маркери правдоподібності (наприклад, вказівки на реально існуючі організації, згадки імен відомих людей), так і сигнали фейковості (наприклад, абсурдні цитати або відсилання до абсурдних фактів), які створюють комічний ефект.

Гумористичні фейкові новини торкаються різних тем: політики, спорту, здоров'я та ін. Пародійний характер цих текстів дозволяє говорити про те, що їхня мета – поставити під сумнів існуючі в суспільстві норми та цінності. Гумористична інтенція дозволяє зробити це імпліцитно: одна з найважливіших функцій гумору та сатири – приховане вираження критики. Таким чином, саме гумористичні фейкові новини виконують функцію реалізації критики стосовно соціально важливих, болючих чи табуйованих тем.

Матеріалом для даного дослідження послужили 150 текстів українською та 150 текстів німецькою мовою, опубліковані на спеціалізованих сайтах гумористичних фейкових новин www.uareview.com та www.der-postillon.com.

***Ключові слова:** гумористичні фейкові новини, категорія комічного, пародія, гумор.*

REPRESENTATION OF THE COMIC IN HUMOROUS FAKE NEWS

KOROLOVA Nataliia

<https://orcid.org/0000-0002-0093-7288>

PhD, Associate Professor at German Philology Department,

Foreign Languages Faculty, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

(Ivano-Frankivsk, Ukraine)

eiwissn@gmail.com

***Summary.** The process of globalization, the rapid development of Internet communication and the growth of its role in public life have greatly influenced types and methods of social communication. The result was the transition from traditional oral to written-oral forms of communication (chats, forums, social networks, blogs, Internet broadcasts etc.). Current development of genre studies is not conceivable without the*

mass media space, which forms guidelines, trends and new ways regarding genre organization of textually represented information in virtual sphere.

The article deals with the peculiarities of the creation and representation of the comic in humorous fake news and their social effect. Models of interpretation of events and certain linguistic as well as extralinguistic means that mark the inaccuracy of information are analyzed.

The verbal representation of the comic in the texts of humorous fake news takes place at all language levels with the help of lexical-stylistic and stylistic-syntactic means and reflects the relationship between form and content.

An author of a humorous news text must simultaneously implement two contradictory ideas: on the one hand, the text must be sufficiently plausible to be perceived as a news report; on the other hand, it is necessary to hint to the reader that it is a parody, not a statement of facts. Therefore, the texts of fake news contain both markers of plausibility (for example, references to real organizations, mentions of famous people) and signals of fake (for example, absurd citations or absurd facts), which create a comic effect.

Humorous fake news bring up various subjects: politics, sports, health, etc. The parody nature of these texts suggests that their purpose is to question existing social norms and values. With the help of humorous intention it can be done implicitly: one of the most important functions of humor and satire is the indirect expression of criticism. Thus, humorous fake news serves to criticize socially important, painful, or taboo topics.

The material for this study was 150 texts in Ukrainian and 150 texts in German, published on specialized sites of humorous fake news www.uareview.com and www.derpostillon.com.

Key words: *humorous fake news, category of comic, parody, humor.*

Постановка проблеми. Зміна наукової парадигми та прагнення переглянути загальні підходи і принципи дослідження зумовили перехід до вивчення мови у дії, тобто інтерпретації мовних одиниць у процесі реальної комунікації. В межах

сучасного мовознавства вербальні структури розглядаються відповідно до тих умов, в яких вони функціонують та в контексті їх доцільності для вирішення прагматичних завдань та досягнення конкретних комунікативних цілей.

У фокусі наукових досліджень знаходиться трансформація та репрезентація значення та змісту у взаємозв'язку із контекстом висловлювання, будь-якими попередніми знаннями мовця і слухача щодо теми розмови, ймовірними інтенціями та іншими факторами, які не залежать від структурних і лінгвістичних знань, проте пояснюють, яким чином користувачі мови долають очевидну двозначність висловлювань в залежності від способу, місця, часу та інших обставин.

Аналіз досліджень. Особливості та жанрова специфіка інтернет-дискурсу, зокрема, феномен фейкових новин, з огляду на їх безпосередню взаємодію із суспільною свідомістю та інформаційним простором, стали ключовим моментом вивчення багатьох вітчизняних та зарубіжних дослідників. Предметом дослідження є як розповсюдження та способи протидії неправдивій інформації, так і функціонування та особливості фейкових новин у лінгвокогнітивному просторі та можливості їх розпізнавання (Ю. Главацька, Ю. Омельчук, Е. Віллінгем). Аналізу та класифікації жанрів інтернет-дискурсу та місця фейкових новин у його структурі присвятили свої роботи О. Горошко, Т. Полякова, Ю. Сизонов. Спроба диференціації фейкових (зокрема, гумористичних) новин була зроблена у дослідженнях Р. Лінга. На гумористичній складовій інтернет-комунікації, можливостях її експлікації та впливу на масову свідомість були зосереджені праці К. Шиліхіної, А. Галіулліної.

Мета статті. Мета дослідження полягає у виявленні особливостей репрезентації комічного в гумористичних фейкових новинах та потенційного соціального ефекту, який вони здатні реалізувати у сучасному суспільстві.

Виклад основного матеріалу. Медійне середовище як складний і багатоаспектний феномен є сьогодні не лише сферою зародження та споживання інформаційного продукту, але і простором інформаційних потреб сучасної мовної

особистості, в межах якого формуються певні життєві орієнтири та цінності. У процесі пошуку достовірної інформації людина вступає у безпосередній контакт із максимально доступною кількістю медіа (Сизонов, 2013: 391). Пошук тої чи іншої інформації, як і результат цього пошуку, перетворюються у особистісно зорієнтований контент, який репрезентує та вербалізує уявлення про навколишню дійсність.

У соціумі існують певні очікування щодо рівня достовірності тих чи інших повідомлень; відповідно до цих очікувань новини, які транслюються різними ЗМІ, зазвичай сприймаються людьми як апріорі достовірні. Проте тексти новин часто стають способом впливу та маніпуляцій суспільною свідомістю. Однією з таких маніпулятивних варіацій є фейкові новини (Шилихина, 2019: 138–143).

Традиційно під поняттям *новина* розуміють оперативне інформаційне повідомлення про події, що представляють політичний, економічний або громадський інтерес та відбулися нещодавно або ж відбуваються в даний момент, в той час як *фейкова новина* характеризує повідомлення, стилістично та інформативно оформлене як справжня новина, але неправдиве повністю або частково (Омельчук, 2018: 8).

Залежно від цілей створення та поширення в сьогоденній комп'ютерно-опосередкованій комунікації існують два різновиди фейкових новин: тексти, що мають усі жанрові ознаки реальних новин, метою яких є обман читачів та тексти, які, по суті, є пародією на серйозні новини, що створюються і розповсюджуються з метою розваги (Главацька, 2018: 150–151).

Категорія комічного є однією із найважливіших естетичних категорій, дослідження якої відбувалось спершу в рамках філософії та естетики. Проте актуальним сьогодні вважається міждисциплінарний підхід до вивчення проблеми комічного, завдяки якому стає можливим враховувати результати досліджень багатьох наук – психології, антропології, лінгвістики, літературознавства та ін. Категорія комічного є базисом особливого підходу до дійсності, що лежить в основі

як гумору, так і сатири. Гумор і сатира диференціюються насамперед через емоційну інтерпретацію об'єкта чи фрагмента навколишньої реальності, що поєднує в собі зовнішню інтерпретацію та внутрішнє співпереживання. Основна відмінність гумору від сатири полягає в тому, що сатира, яка відкрито розкриває та викриває об'єкт, є відвертою і тенденційною за своїми цілями, а гумор прихований глибоко в структурі образу (Shifman 2007).

Іронія як спосіб репрезентації комічного зосереджується на об'єктах, які заслуговують на викриття, демонструючи при цьому помірну агресивність та інтелектуальну складність. У цьому контексті також варто згадати пародію як жанр літературно-художнього наслідування стилю певного твору, автора, літературного напрямку та жанру (Shifman 2007). З точки зору комедії, пародія може розглядатися як носій сатири та гумору, при цьому вихідний текст не руйнується, а інтертекстуальні зв'язки охоплюють усі рівні. Таким чином, гумористичні фейкові новини іноді мають пародійний характер, водночас поєднуючи в собі іронічні та сатиричні елементи.

Жанр гумористичних фейкових новин є відносно молодим, проте активно розвивається в рамках комп'ютерно-опосередкованого дискурсу: тексти такого типу існують переважно на просторах Інтернету та поширюються з сайтів, що спеціалізуються на їх створенні та зовні імітують структуру інформативних інтернет-сторінок (Шилихина, 2019: 138–143).

Гумористичний характер текстів може бути маркованим експліцитно, наприклад, у форматі звернення редакції чи застережного напису при вході у відповідний інформаційний портал. В інших випадках пародійний характер виявляється не відразу, оскільки зовні інтернет-сторінка виглядає як звичайний сайт новин з рубриками «Політика», «Культура», «Спорт», «Події» тощо.

Унікальність гумористичних фейкових новин пояснюється поєднанням характеристик, властивих звичайним повідомленням новин та особливостей пародії. Автор гумористичної фейкової новини прагне, щоб його інтенція була

правильно зрозуміла читачами, тому текст насичується різними маркерами комічного (Шилихина, 2019: 138–143).

Гумористичні фейкові новини є зазвичай невеликими за обсягом текстами (150–300 слів), які, як і серйозні новини, часто супроводжуються фотографіями, при цьому в багатьох текстах є згадки про реально існуючі географічні та історичні реалії, політичних діячів, культурні події. Такі покликання підвищують правдоподібність повідомлення. Прагматичні механізми побудови подібних комічних текстів виявляються зазвичай через невідповідності та зіткнення несумісних сценаріїв інтерпретації (Raskin, 1985; Attardo, 1994):

Legoland erklärt Unabhängigkeit von Dänemark

Das nur 14 Hektar große Legoland hat heute Morgen überraschend die Unabhängigkeit von der dänischen Krone erklärt. Künftig wolle sich der neue Zwergstaat in Form einer konstitutionellen Monarchie unter König Legolas I. selbst verwalten. Zuvor wurden alle dänischen Bürger in einer Nacht- und Nebelaktion außer Landes geschafft.

"Lange genug hat das stolze Volk von Legoland unter der dänischen Knute gelitten", rief König Legolas I., der vom neu geschaffenen Parlament in Lego City einstimmig bestätigt wurde, im Zuge einer feurigen Rede.

Mittlerweile haben dänische Streitkräfte einen engen Panzerkordon um Legoland gezogen. Noch scheint eine Verhandlungslösung möglich, doch im Zweifelsfall dürfte es für die dänische Armee ein Kinderspiel sein, die noch unorganisierten Legoland-Truppen aus 42 Millimeter großen Piraten, Rittern und einfachen Bürgern zu schlagen.

Einzig die fortschrittliche und unberechenbare Technologie der Lego-STAR-WARS Einheiten bereitet den Militärstrategen Kopfzerbrechen (<https://www.der-postillon.com/2011/09/legoland-erklart-unabhangigkeit-von.html>).

Фейковість цієї новини легко розпізнається завдяки абсурдному поєднанню посилань до різних галузей знання. Комічний ефект ґрунтується на постійному порушенні очікувань: країна, яка існує у світі дитячих фантазій, страждає багато років *unter der dänischen Knute* та оголошує незалежність (протиставлення

понятійної сфери «дитинство» понятійній сфері «політика»), танкові війська, як символ жорстокості, оточили країну та войовничі *42 Millimeter großen Piraten, Rittern und einfache Bürger* виборюють свою свободу (протиставлення понятійної сфери «дитинство» понятійній сфері «війна»), в той час як *Technologie der Lego-STAR-WARS Einheiten* створюють складнощі ведення бойових дій для воєнних стратегів.

Також наявність великої кількості фотографій, на яких зображено іграшки із різноманітних серій LEGO підсилює комічність новини, протиставляючи нібито серйозність повідомлення його графічній репрезентації.

Аналогічний прийом – референція до несумісних у змістовому відношенні понятійних областей – використовується і у наступному прикладі. Текст, під назвою *Рада Федерації РФ визнала нелегітимним рішення Бога про створення Перекопського перешийку*, представляє собою репортаж, в якому йдеться про те, створення Перекопського перешийку, який з'єднує Крим із материковою Україною, визнається членами російського уряду недійсним:

Рада Федерації РФ визнала нелегітимним рішення Бога про створення Перекопського перешийку

30 липня члени Ради Федерації РФ на екстреному засіданні одностайно визнали нелегітимним рішення Бога про створення Перекопського перешийку, який з'єднує Крим з материковою Україною. У Раді Федерації також звинуватили Всевишнього в русофобії та співпраці з неонацистами, які захопили владу в Києві.

Скоріш за все, найближчим часом російські трубопровідні війська з'єднають Крим з Кубанню за допомогою велетенської труби. Через неї на півострів транспортуватимуться водночас вода, електроенергія, газ, пасажери, товари, а також вилітатимуть бюджетні гроші на фінансування дотаційного регіону.

(<https://uareview.com/nelegitimne-rishennya-boga/>)

Некогерентність і, як наслідок, можливість гумористичної інтерпретації тексту виникає в результаті поєднання двох понятійних областей: політики, де

відповідальність за дії є необхідною складовою професії і може бути доведена чи підтверджена юридично, та релігії та духовної сфери, де відповідальність не може бути покладена на конкретну особу. Некогентність, яка виникає через апріорі неможливе звинувачення вищої духовної сутності у політичній мотивації вчинків (навмисному створенні певних ландшафтних форм та у співпраці із представниками радикальних політичних партій) вирішується через гумористичне трактування новини, соціальний підтекст якої підсилений також абсурдністю ідеї з'єднання Криму з Кубанню за допомогою велетенської труби.

Як уже було зазначено, гумористичні фейкові новини часто містять посилання на реально існуючі об'єкти дійсності, відображаючи при цьому різні понятійні сфери інтерпретації та сприйняття:

Studie: Brasilianischer Regenwald offenbar keine Kathedrale in Paris
(<https://www.der-postillon.com/2019/08/regenwald-notre-dame.html>)

Вже у назві статті міститься відсилка до понятійної сфери «наука», що підсилюється згадкою про проведене наукове дослідження організацією *Institut für Krisenbewältigung an der Feuerwehrhochschule Iserlohn*. Проте очевидний висновок: *Der brasilianische Regenwald ist offenbar keine gotische Kathedrale in Paris* формує передумову для виключно небуквального сприйняття та інтерпретації новини. Резонанс, спричинений пожежею у Соборі Паризької Богоматері як символу духовного багатства людства та, водночас, популярного і відомого та близького завдяки імплементації у предмети культури, протиставляється масштабним пожежам у дощових лісах, які є запорукою існування кисню у достатній кількості для фізичного функціонування мешканців планети. У такий спосіб висміюється недбале та байдуже ставлення до втрати життєво необхідних ресурсів, яке пояснюється недостатністю розуміння, невеликим масмедійним резонансом як наслідком відсутності скандального елемента.

Часто інтертекстуальні посилання посилюються грою слів, і це ще один сигнал гумористичного модусу тексту. Як, наприклад, у наступних виразах *nicht*

alle Tassen im Schrank haben, Sprung in der Schüssel haben, eine Schraube locker und ein Rad ab, важливу роль грає як пряме значення кожного елемента, так значення їх як цілісної одиниці:

Schock bei Inventur im Weißen Haus: Trump hat nicht mehr alle Tassen im Schrank
(<https://www.der-postillon.com/2020/07/tassen-schrank.html>)

Комічний ефект створює характеристика колишнього президента США як людини не надто розумної, дещо неадекватної, яка майстерно обіграна нібито описом недоліків та недочас у кабінеті Дональда Трампа. Абсурдний характер цитат, контексту використання фразеологізмів чи стилістично маркованої лексики – характерна жанрова риса гумористичних фейкових новин, яка потрібна для розпізнавання авторської гумористичної інтенції. Експлікаторами гумористичного є у даному випадку цілий ряд висловлювань, які містять вказівку на недалекість та певну обмеженість американського экс-президента.

Висновки. Важливою властивістю, що відрізняє гумористичні фейкові новини від серйозних повідомлень, є велика кількість інтертекстуальних посилань, які також носять фейковий характер. Нерідко такі, часто цілком абсурдні, цитати приписуються відомим політичним діячам.

У будь-якому суспільстві гумор та сатира відіграють важливу роль у трансляції соціальних цінностей. Саме тому тексти гумористичних фейкових новин не можна розглядати як винятково розважальний жанр. Уважне прочитання таких повідомлень та розпізнавання авторської інтенції дозволяє побачити, що навіть у тих випадках, коли об'єктом обговорення стає побутова ситуація, текст гумористичної фейкової новини містить певний соціальний підтекст.

Список використаних джерел

1. Главацька Ю. Л. “Fake” news functions: historical background of their development. Науковий вісник Херсонського державного університету. Лінгвістика. Херсон, 2018. Вип. 34. Том 2. С. 150–152.

2. Горошко Е. И., Полякова Т. И. К построению типологии жанров социальных медий. *Жанры речи*. 2015. № 2 (12). С.119–127.

3. Омельчук Ю.О. Псевдоновини як жанр сучасного англомовного медіадискурсу: лінгвокогнітивний, комунікативно-прагматичний параметри: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2018. 20 с.

4. Сизонов Д.Ю. Медіатекст та медіадискурс у сучасному медійному просторі. *Studia Linguistica*. 2013. Вип. 7. С. 389–392.

5. Шилихина К. М. Юмористические фейковые новости как коммуникативная технология и жанр онлайн коммуникации. *Известия Волгоградского государственного педагогического университета*. 2019. С. 138–143.

6. Attardo S. Humorous texts: a Semantic and Pragmatic Analysis. New York; Mouton de Gruyter. 2001. 228 p.

7. Raskin V. Semantic mechanisms of humor. Dordrecht/Boston/Lancaster: D. Reidel Publishing Company. 1985. 285 p.

8. Shifman Limor. Humor in the Age of Digital Reproduction: Continuity and Change in Internet-Based Comic Texts. *International Journal of Communication*. 1. University of Oxford. 2007. pp. 187-209

9. <http://uareview.com>

10. <https://www.der-postillon.com>

References

1. Hlavatska Yu. L. “Fake” news functions: historical background of their development. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Linguistics*. Kherson, 2018. 34. Volume 2. pp. 150–152.

2. Goroshko E. I., Polyakova T. I. K postroyeniyu tipologii zhanrov sotsialnykh mediy [To the construction of a typology of social media genres]. *Genres of Speech*. 2015. № 2 (12). pp. 119–127 [in Russian].

3. Omelchuk Yu. O. Psevdonovyny yak zhanr suchasnoho anhlomovnoho mediadyskursu: linhvokohnityvnyi, komunikatyvno-prahmatychnyi parametry [Pseudo-news as a genre of modern English-language media discourse: linguocognitive, communicative-pragmatic parameters]: author's ref. dic. ... cand. philol. sciences: 10.02.04 / Zaporizhzhya National University. Zaporizhzhya, 2018. 20 p. [in Ukrainian]

4. Shilikhina K. M. Yumoristicheskiye feykovyie novosti kak kommunikativnaya tekhnologiya i zhanr onlayn kommunikatsii. [Humorous fake news as a communication technology and genre of online communication]. *News of the Volgograd State Pedagogical University*. 2019. pp. 138–143 [in Russian].

5. Syzonov D. Iu. Mediatekst ta mediadyskurs u suchasnomu mediinomu prostori [Media text and media discourse in the modern media space]. *Studia Linguistica*. 2013. № 7. S. 389–392. [in Ukrainian]

6. Attardo S. *Humorous texts: a Semantic and Pragmatic Analysis*. New York; Mouton de Gruyter, 2001. 228 p.

7. Raskin V. *Semantic mechanisms of humor*. Dordrecht/Boston/Lancaster: D. Reidel Publishing Company, 1985. 285 p.

8. Shifman Limor. *Humor in the Age of Digital Reproduction: Continuity and Change in Internet-Based Comic Texts*. *International Journal of Communication*. 1. University of Oxford. 2007. 187-209

9. <http://uareview.com>

10. <https://www.der-postillon.com>